

SLOVENIJA

Uredništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta št. 17

Naročnina četrtletno 15 Din

za pol leta 30 Din

za vse leto 60 Din

Posamezne številke 1.50 Din

V z a m e j s t v o celoletna naročnina 90 Din

Ljubljana, 13. avgusta 1937.



Upravništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta 17

Poštnočekovni račun:

Ljubljana št. 16.176

Rokopisov ne vračamo

Oglasi po tarifu

Tiska Zadruga tiskarna (M. Blejec) v Ljubljani

Sejavci in žanjci

Premalo je današnji dan ljudi med nami, ki bi gledali na slovenstvo stvarno in ne iz svojega osebnega stališča, pa naj bo to strankarstvo ali pa čista osebna koristnost. Tudi slovenskim ljudem je slovenstvo dostikrat le sredstvo, sredstvo za razvitek stranke, ali pa celo sredstvo za doseg samoljubnih ciljev. Poudarjamo, da je tako tudi med slovenskimi ljudmi, ker izdajalcev slovenstva, ki so prodajali slovenske koristi in so slovenstvo hoteli in še hočejo izbrisati z obličja zemlje, ne štejemo med slovenske ljudi, čeprav jih je rodila na slovenski zemlji slovenska mati. Ti izdajalci so med nami tuji, zaznamenovani z Judeževim znamenjem, so izobčeni iz slovenskega občestva in se morejo povrniti v slovensko občestvo le, če z dejanji, ki so močnejša kot je njih greh, dokažejo, da so se skesali in spreobrili; besede, in še tako slovesne, ne operejo njih greha. Manjka pa, kakor rečeno, tudi med našimi, slovenskimi ljudmi, ki jim je slovenstvo resna stvar in se trudijo zanj, prepričanja in zavesti, da je slovenstvo samo na sebi namen in cilj. Zaradi tega je pri nas vse razbito, vse polno struj in smeri, ki niso zoperslovske, ki poudarjajo slovensko samobitnost in slovenske koristi — uspehov pa nič ali pa malo.

Misleč človek, ki to razcepljenost opazuje, išče vzrokov za to napako, ki je značilna prav za slovensko skupnost in ki utegne postati za slovenstvo usodna in je slovenstvu jemala že v preteklih časih notranjo moč, da se ni ubranilo napadov ter se ni v odločilnih trenutkih uveljavilo in doseglo tistih uspehov, ki bi mu po naravnih zakonih šli.

Od leta 1848. do mirovnih pogodb po svetovni vojni smo izgubili več ko tretjino zemlje in ljudi. Pred 90 leti je šla naša meja še ob Blatnem gradu na Koroškem, Celovec je bil, če ne na zunaj, pa na znotraj, po večini prebivalstva slovenski, Reka je imela še leta 1848. slovensko večino in v Trstu je bil predsednik »Narodnega sveta« leta 1848. slovenski pesnik. Slovenija je segala v Benečiji do Čedad, Res je, da je bilo ljudstvo takrat še nezavedno, ampak polje je bilo še naše in je čakalo slovenskih sejavcev, ker si ga še ni prilastil tujec. Prišel je pa že leta 1867. beneški plebiscit in nato leta 1920. koroški, ki sta raztrgala slovensko posest; za koroškim plebiscitom pa čez en mesec še Rapalska pogodba. Prišlo je še preganjanje in zapostavljanje slovenstva v ostalem ozemlju.

Če bi imelo slovenstvo od leta 1848. do svetovne vojne zadosti notranje moči in če bi vsem našim ljudem zadnjih trideset ali štirideset let pred svetovno vojno bil glavni cilj uveljavljenje slovenstva, bi imela na primer Gorica že pred letom 1914. slovensko večino v občinskem svetu in tudi v goriškem deželnem zboru in bi tudi Trst imel že vse močnejši slovenski značaj, tako da bi bila Londonski pakt in Rapalska pogodba nemo-goča. Če bi se bili vsi Slovenci za koroške Slovence brigali vsaj trideset let pred letom 1914. tako kot bi bilo treba, bi koroškega plebiscita sploh ne bilo.

Že z Janezom Bleiweissom se je začela med nami doba, ki je počasi zamorila setev, ki jo je začel sejati krog Žige Zoisa in ki je pognala leta 1848. v »Slovenskem društvu« in takrat ustanovljenem listu »Sloveniji«. Kdor studira natančno gibanje mladih slovenskih razumnikov leta 1848. in prebira tedanjo »Slovenijo«, spozna, da se je takrat, pa mogoče do današnjih dni tudi zadnjikrat, oglasila slovenska misel s tako močjo kot še nikoli, čeprav je trajalo to le kratek čas in da je pokazalo slovenstvo takrat toliko duševnega kapitala kot ga dotlej in poslej še ni. Bili so takrat med nami veliki, pokončni sejavci, ki so pa izgubili, ko so začeli z Janezom Bleiweissom nastopati na tleh čepeči žanjci. Kolebanje sem in tja, malenkostno obzorje, pa tudi profitarstvo se je začelo v slovenski politiki. Kar je bilo pokončnih

ljudi, so jih bičali na tleh čepeči žanjci, ki so hoteli žeti in so tudi želi še nedozorelo žito, ki so ga vsejali čisto drugi ljudje, slovenski sejavci. In čepeči žanjci so za Bleiweissom razdrli še tisto, kar je ostalo. Začeli so zagrizeno strankarstvo, ne stranke, ki so potrebne in so nujni pogoj za napredek, ampak klikarstvo, ki je tudi v strankah onemogočalo pozitivno delo boljšim in nesebičnim ljudem. Sejavci pri nas niso več mogli sejati, če bi tudi hoteli in če jih je tudi kaj bilo. Eden in menda tudi edini vidni sejavec, Janez Evangelist Krek, je v dobi pred svetovno vojno stal na slovenski politični njivi.

Klikarstvo nikoli ne vidi dalje kot sežejo osebne koristi. Ne vidi splošnosti in se ne briga za koristi občestva, čeprav misli, da vsaj posredno dela za občestvo. Namesto da bi zidalo, podira.

Prav samo iz klikarstva je moglo biti pri nas rojeno izdajalstvo slovenske stvari. Mislimo, da je zadnji in poslednji vzrok izdajalstva, ki ga je med nami primeroma več kot kjerkoli drugod, omejeno in sebično klikarstvo in njegov zarod, po tleh se plazeči žanjci.

Žanjcev, namesto sejavcev, je tudi današnji dan med nami, tudi med slovenskimi ljudmi, več kot je treba. Kdor išče pri tem, ko poudarja slovenstvo, svoje lastne koristi in tišči z rameni proč vsakogar, ki se mu zdi nevaren za njegove osebne cilje, čeprav je boljši Slovenec kot on sam, dela slovenstvu škodo. Ni sejavec, je žanjec. Kdor bije brez vzroka in le iz lastnih osebnostnih ali pa strankarskih vzrokov po tistih, ki so slovenski ljudje, onemogočuje in razbija slovensko skupnost in slovensko celotnost, namesto da bi jo ustvarjal, ko je tudi njemu in nam vsem potrebna kot ribi voda. Treba je zidati in ne podirati, treba je pridobivati in ne odbijati. Komur je slovenstvo samo po sebi namen in cilj, mu je vsaka resnično slovenska duša mar in vredna upoštevanja.

Koledar dveletke po uradnih obvestilih

(Dalje)

20. 2. 1936: »Slovenec« izostane. — Imenovani bankski svet dravske banovine zaseda. Členi bankskega sveta razlagajo želje in potrebe dravske banovine in glasujejo za preračun po predlogu. — V Belgradu izide prvič osrednje glasilo JRZ, »Samouprava«.

23. 2. 1936: »Slovenec« predlaga revizijo zakonov o šolah in učbenikih, zlasti zakona o osnovnih šolah z dne 27. 9. 1929, ki predpisuje poenotenje in poddržavljenje šolskih knjig. V zvezi s tem poroča, da je glavni prosvetni svet sredi junija 1935 predlagal ministrstvu prosvete, naj se »nastavni plan in program« z dne 17. 6. 1933 razveljavi in razpis ponudb za enotne učne knjige ustavi, da si pa minister Stošović tega predloga ni usvojil. Po »Politiki« je minister Stošović prejšnjega dne v nevezanem razgovoru časnikarjem o istem predmetu izjavil, da monopolizacija šolskih knjig ni monopolizacija, temveč tekma pod istimi pogoji. — »Slovenec« in »Jutro« se že več dni prerokata o letnici zakona o osnovnih šolah in učbenikih.

28. 2. 1936: Po seji vlade sporoči minister dr. Krek časnikarjem, da bo zahtevala vlada podaljšanje pooblastil za izdajo političnih zakonov, ker ugasnejo dosedanja pooblastila z 31. marcem. — »Samouprava« prinaša izviren članek o smernicah in ciljih JRZ, po katerem se sme reči, da je končno zmagala zavest o pravem skupnem interesu vseh plemen našega naroda, da smo lahko zbrani v velikih političnih skupinah ne glede na versko, plemensko in pokrajinsko pripadnost nasproti vsem krizam sedanosti. Politični zamah JRZ v delu med narodom je grandiozen, to pa velja tudi o politiki, ki jo izvaja JRZ po svoji vladi.

Sejavci sejejo zaradi setve same, podžiga jih upanje na prihodnost. Upanje je skrivna moč, ki jih vnema. Sejavci so ljudje, ki jih delo samo veseli, so ustvarjalci dobrin. Povprečniki in podpovprečniki pa hočejo le ukazovati in delajo od zgoraj navzdol, namesto od spodaj navzgor. Zato stavba, ki jo zidajo od zgoraj navzdol, ne more imeti trdnih podstav.

Koliko slovenskih moči so uničili že v preteklih časih podpovprečni klikarji, ki so pred nami vedrili in oblačili! Vsak talent nima volje in dostikrat tudi ne moči, da bi se pretepal z omejenici zato, da bi smel nesebično in dobro delati za splošni blagor. Stopili so v stran ter umolknili ljudje, ki bi bili sposobni ustvarjati večje stvari kot so jih doprinesli na tleh čepeči žanjci. Današnji dan, ko je slovensko občestvo v taki stiski in ko mu gre za biti ali ne biti kakor menda nobenemu narodu v Evropi, je pa naglavni greh vsako uničevanje slovenskih ustvarjajočih moči.

Žanjci so najhujša ovira, da ne predre slovenska zavest tako globoko, da bi rodila dejanja. Žanjci so tisti, ki vede ali nevede preprečujejo, da slovenstvo ne nastopa enotno. Žanjci ne bodo nikoli ustvarili slovenske skupnosti, ne bodo nikoli napravili slovenstva močnega in mu ne bodo nikoli dali prave notranje moči. Že zaradi svoje povprečnosti in ozkosrčnosti ne.

V slovenske vrste in posebno na njih čelo spadajo pokončni sejavci, ne pa žanjci. Ko bodo po vseh skupinah, ki so vsaj v bistvu slovenske, začeli odločevati sejavci, bo slovenska skupnost in slovenska enotnost hitro narejena, ne da bi bilo treba komu zatajiti svoja druga načela. Slovenstvo bo takrat lahko nastopilo naravnost in z vso močjo, ne pa po ovinkih, kar ne pelje do uspehov. Da izginejo žanjci vsaj z vodilnih mest med slovenskimi ljudmi, zapoveduje tudi pravstvenost. Brez resnične pravstvenosti ne more imeti nobeno občestvo in tudi ne narodna skupnost prave notranje moči, ki edina rodi velika dejanja, ne pa prazne besede!

1. 3. 1936: V kavarni »Negotin« v Belgradu se vrši konferenca JRZ, ki se pa spremeni v shod. Govori dr. Miba Krek v srbsčini. JRZ vabi Hrvate k sodelovanju, da stopijo v JRZ. Svoje delo je začela z geslom: »Proti diktaturi in proti avtokratskim političnim sistemom«. Prvi uspehi se že kažejo. Dr. Korošcu in njegovi SLS so očitali in še očitajo, da je čisto slovenska tvorba, ki ne spada v JRZ in ki tudi nima smisla za jugoslovenski nacionalizem. To je zmošta, Govornik pjasni v krepkih stavih: »Mi smo Slovenci, a vi ste Srbi, a oni so Hrvati, a u samoj stvari mi smo braća. Svi hoćemo biti predani i verni jednome narodnom kralju, svi hoćemo ovu zemaljsku celinu, nedeljivu otadžbinu Jugoslaviju«. — V Ljubljani in v hotelu »Štrukelj« se nahaja Hodžera in se pogovarja s prijatelji, o čemer bo jutri poročal »Slovenec« bolj »iz ljubezni do kurioznosti, kakor zaradi priznanja resnosti te stranke«.

3. 3. 1936: Načelna preračunska razprava v »nar. skupščini«. Za JRZ govori poročevalec vladne večine poslanec Živko Šušić: »Nihče nima bolj pravice zahtevati za sebe monopol državne in narodne enotnosti kot JRZ in njeni pripadniki, ki smo, kolikor nas je, vsi neomajno na črti državne in narodne enotnosti. Še bolje rečeno, stojimo na črti enotne, unitarne države in integralnega narodnega jugoslovenstva ter bomo vedno na njej ostali.« — Nacionalna opozicija jevtičevcev in JNS obstruira že štiri tedne in zahaja od 26. februarja 1936 dalje le na galerijo. — »Slovenski dom« poroča, da bo prometno ministrstvo odpravilo delavnice državnih železnic v Mariboru in jih premestilo v Kraljevo.

5. 3. 1936: »Službene novine« objavljajo nared-

Modno blago!!!

Nogavice, rokavice, vsakovrstno damsko in moško perilo, žepni robci, brisače, ogledala, ščetke, turistijske potrebščine dobite

n a j c e n e j e

pri Peteline, Ljubljana

ob vodi, blizu Prešernovega spomenika

bo o višini in pobiranju »gledališkega dinarja«, ki se steka iz vse države v Državno hipotekarno banko v Belgradu. — Uprava Zveze Sokola kraljevine Jugoslavije razglasa, da je stalo Sokolstvo vedno daleč od dnevne in strankarske politike, zato pa nespremenljivo in nepopustljivo za narodno in državno mislijo. Tako hoče stati tudi v bodoče. Trenutni težavni položaj posameznih sokolskih gnezd je prehodnega značaja, jugoslovenska nacionalna zavest pa je bistveni pogoj razvoja našega naroda. — Poslanec JRZ Stefan Simić se pritožuje v »narodni skupščini«, da je v vardarski banovini nad tisoč Slovencev v državni službi, medtem ko ni v dravski banovini po njegovih podatkih niti enega državnega uradnika iz Srbije. To enostransko protežiranje Slovencev je proti načelu enakopravnosti. — Minister Cvetković poroča na shodu JRZ v Nišu o svojem prepričanju, da soglašajo Hrvati popolnoma z načinom notranje politike, kakršno vodi JRZ. JRZ bo mogla ustvariti najpovoljnije pogoje za skupno sodelovanje s Hrvati na podstavi širokih samouprav, ki jih bo dala, ko bo to potrebno.

V noči med 5. in 6. 3. 1936: Učitelj in narodni poslanec Arnautović, ud Jevtičevega kluba, popiva po številnih belgrajskih nočnih zabaviščih na podstavi čevapčičev in žganja v družbi svojih tovarišev. Zjutraj se bo podal težko vinjen na galerijo »narodne skupščine« — on obstruira — in bo imel v torbici poleg drugega dva kilograma kamiličnega čaja.

6. 3. 1936: Dr. Stojadinović ima ekspozé o zunanji politiki in o preračunu zunanjega ministrstva. Z galerije ga moti pijani Arnautović, ki odide z galerije v dvorano, kjer odda tri strele. Poslanci kluba JRZ in vladne večine ga pobijejo na tla in ga z nekaj krepkimi udarci onesposobijo za nadaljnji odpor. Seja se po odvedbi strele s torbico kamiličnega čaja nadaljuje in — kakor poroča »Slovenec« — kličejo poslanci vseh klubov: »Dol z morilci, dol z jevtičevci!« Preračun zunanjega ministrstva je spričo teh dogodkov sprejet z vzklikom. — Neposredno za dr. Stojadinovićem

Ob velikem slovenskem slovarju

(Nadaljevanje)

Jezik je izraz organskega življenja. Kakor se življenje nikoli ne da popolnoma vkleniti v kake nauke in pravila, tako bo tudi jezik v neki meri zmeraj nedosleden. Iz tega pa še ne sledi, da naj bo nedoslednost pravilo, narobe, samo ima in sme imeti zmeraj izjeme. »Nobeno pravilo brez izjeme«, to geslo je prav v slovnici najbolj doma. Beseda o izjemi že sama od sebe dovolj razločno govori, da je pravilo nad njo.

So nedoslednosti, ki jih je potrdila trajna raba. So pa tudi, ki o taki rabi ne sme nihče govoriti: enkrat se pišejo tako, drugič tako in še to — lahko se reče — zmeraj iz nevednosti in malomarnosti.

Poudarili smo že, da so slovarji in pravopisi v prvi vrsti namenjeni praktičnemu piscu. Ta bo pa zmeraj iskal v njih neke določnosti in doslednosti. Zlasti velja to za slovenščino, kjer je zavlada zaradi raznih stapljajnih prizadev prava anarhija. Kajti tista stapljajščina je dovoljevala nagnesti v naš jezik vse, kar je kak pisarček kje na jugu iztaknil. Prinesla nam je popolnoma nepotrebnih germanizmov, mongolskih in arabskih besed (kolodvor, lopov i. dr.). Ta samovoljnost, zmeraj roko v roki z veliko nevednostjo, je rodila neopravičljivo malomarnost v vsakdanjem pismu. Malomarnost, ki menda v njej prav Slovenci pravačimo. Saj je bila za slovenščino dobra vsaka navlaka. Malomarnost pa še nikoli ni rodila ljubezni, dušila je k večjemu še tisto, kar je je bilo. Zato in odtod tisto maljenje našega jezika zlasti v časnikih, odkoder pa vdira tudi drugam, kakor kužna rana.

Ker pa je jezik najbolj bistvena narodna oznaka, pri nas še bolj ko drugje, slabi ta jezikovna površnost tudi našo narodno odpornost.

poroča dr. Korošec o preračunu notranje uprave. Njegov ekspozé predstavlja poučen prerez notranje politike. Notranji minister omenja zakone, ki so narodnemu zastopništvu že predloženi. Zastran liberalnejših političnih zakonov misli, da je potrebno ugodno ozračje ne samo v parlamentu, temveč tudi med ljudstvom; takega ozračja pa doslej še ni. Notranja politika se giblje po pozitivnih smernicah: »Niti pofizem, niti komunizem, niti anarhizem«. Notranji minister poudarja, da je njegova notranja politika in poslovanje vsakterih organov notranje uprave prežeto z duhom človečnosti in zakonitosti. Kar je treba, da pride, bo prišlo vse pravočasno.

7. 3. 1936: Vlada dr. Stojadinovića odstopi ob 11 dopoldne. Že ob šestih zvečer priseže nova, četrta vlada dveletke, v kateri ni več Petra Živkovića; na novo vstopijo v vlado general Marić, dr. Rogić in inž. Gjorgjević, ud narodnega kmečkega kluba, ki je v Jevtičevi eri po dr. Jankoviću agitiral za ustanovitev kmečko-stanovske države. Dr. Stojadinović sprejme časnikarje in jim pojasnjuje vzroke odhoda in prihoda novih vladnih udov ob sestavi nove vlade. Na podstavi teh pojasnil bo »Slovenec« jutri objavil uvodnik z naslovom »Ozračje je razčiščen«. Ker je tudi dr. Korošec prejšnjega dne v skupščini govoril o ozračju, je treba počakati na nadaljnji razvoj, da do-

D. L.:

Iz poljske zgodovine

(Nadaljevanje)

Dne 3. maja je kralj razstavil vojake po varšavskih ulicah. Tudi varšavski meščani so prišli s svojimi organizacijami, saj so bili poučeni, da jim nova ustava prinese mnogo političnih pravic. Vse mesto je bilo praznično razpoloženo. V starih lepih narodnih nošah so prihajali poslanci v zbornico.

Maršal Malachowski je začel v navzočnosti kralja Stanislava Avgusta brati zelo vznemirljive novice, ki jih je dobil od poslanikov z različnih evropskih dvorov. Najbolj so delovale na navzoče novice, da se pruski kralj približuje petersburškemu dvoru, da utegne pustiti Poljsko na cedilo, ako bi jo napadla ruska vojska. Potem je prosil kralja, naj pove sredstva, ki bi utegnila rešiti državo. V svojem odgovoru je kralj naglasil, da edino pravilna in dobra vladavina more rešiti Poljsko, a načrt za ustavo je že pripravljen. Poslanci so prosili kralja, naj se načrt ustave prečita. To se je storilo in načrt je bil sprejet z veliko večino.

Kralj je nato prosil sejm, da ga odveže prisega, ki jo je položil pri svoji izvolitvi. Ko se je to zgodilo, je prvi prisegel na novo ustavo pred krakovskim škofom. Potem so šli vsi v cerkev svetega Jana. Malachowskega so nosili na rokah, škof je prečital besedilo prisega, zapeli so T e D e u m, topovi so grmeli. Po vrnitvi so v zbornici obravnavali senatorji in poslanci ustavo — proti jih je bilo prav malo (18) — in jo potem podpisali.

Na seji dne 5. maja se je ustava še enkrat prečitala; sedaj so jo pa sprejeli soglasno.

Tako je bila sprejeta po francoski prva ustava v Evropi brez krvi.

ženemo, katero ozračje je imel »Slovenec« v mislih. — V Belgradu se vrši dopoldne tudi velik shod meščanstva, da izrazi ogorčenost nad streli v »narodni skupščini«. Od vseh strani prihajajo čestitke zaradi uspešnega izida dogodka v »narodni skupščini«.

11. 3. 1936: Dr. Stojadinović sprejme poslance JRZ iz dravske banovine in jim sporoči, da je vlada na snočnji seji sprejela njihovo zahtevo in zagotovila v preračunu in finančnem zakonu potrebna sredstva za to, da se lahko začne graditi normalnotirna železnica Črnomelj—Vrbovsko že v letu 1936/37. Hkrati jih pooblasti, da smejo poslanci to novico objaviti javnosti dravske banovine. — Zamejski listi poročajo, da si je izbral odšli minister Peter Živković počivališče v Pirotu. — »Narodna skupščina« sprejme preračun in finančni zakon za leto 1936/37. V preračunu so številni dodatki in razna pooblastila, ki se tičejo tudi dravske banovine. Med njimi je posebno važen kredit 5 milijonov dinarjev za prizidek ljubljanske bolnice. — »Slovenec« uvodnik »Pakt s hudičem se udejstvuje...« vzbuja splošno pozornost. — Izve se, da je senator dr. Angjelinović napovedal, da bo v teku preračunske razprave v senatu branil odkrito in pošteno tisto stališče, ki mu ga narekuje vest in čut odgovornosti.

(Nadaljevanje prihodnjic)

Kulturna Evropa jo je hvalila. Čestitala sta poljskemu kralju k novi ustavi papež Pij VI. in kralj pruski, ki pa jo je pozneje nesramno izdal. Angleži so jo hvalili nad francosko, hvalili Američani, Francozi, Holanci so jo navdušeno sprejeli.

Glavne misli te ustave so tele:

1. Katoliška vera je državna vera, vendar se vse druge razvijajo popolnoma svobodno in so varovane.

2. Plemiči (šlahta) obdržijo svoje privilegije, novi zakon o meščanih, ki dobijo podobne pravice kakor plemiči, se potrdi. Avtonomija mest se obnovi in se uredi njih pravosodstvo. O kmetih je povedano, da so izvirnik največjih bogastev v državi in kot najštevilnejše prebivalstvo tudi njena največja moč: »človekoljubje in krščanske dolžnosti« kakor »dobro sazamljeni lastni interes« zahtevajo, da se sprejmejo »pod varstvo pravice in državne vlade«. Ako se pomisli, da od leta 1496, ni mogel kmet nikjer tožiti svojega gospodarja, je bil vendar že to napredek, zlasti če se upošteva še mogočnost, da se kmet lahko s pogodbo reši svojega gospodarja. Rabota se ne odpravlja, toda v Poljski je vsak svoboden, tudi tujec, ko je prekoračil njene meje, in se sme pečati, s čimer se hoče.

3. Zakonodajna oblast ima državni zbor (sejm), ki se deli v »izbo poselsko« in »izbo senatorsko«. Poslanska zbornica predlaga zakone, ki jih senat potrdi ali pa jih odloži do prihodnjega sejma. Poslanci so zastopniki vsega naroda in niso odvisni od pokrajinskih sejmikov. Glasuje se z večino glasov. »Liberum veto«, ta velikanska ne-

Kaj je »prava« raba, kaj je »pravo« izročilo? Mejo je včasih težko določiti. Izročilo je dobro in slabo. Pri nas imamo obadva. Eno gre od Trubarja mimo Prešerna do Cankarja, drugo od Vraza čez Hlešča v našo žurnaljščino. Res pa je včasih strogo mejo težko določiti. Praktičnega pisalca bo poleg znanja ljudskega jezika, ki ga je pri nas bore malo, v prvi vrsti vodilo zaupanje v avtoriteto pisatelja. Ta pa je spet uspeh mnogih neteznih stvari.

Vsekako pa in zlasti glede na posebne naše razmere splošni rabi preveč ne smemo podlegati. Kam bi prišli, če bi ta »splošna« raba bila že kar vodilo. Potem bi mirne vesti sprejeli jugoslovensko žurnaljščino, ki razjeda naš jezik, ga obubožuje in uničuje njegovo izrazitost.

Sicer pa — zavrgli smo celo Prešernove oblike in besede, če s tega ali drugega stališča niso bile »pravilne«, namreč v skladu z izbranim, določenim pravilom. Zavrgli smo celo take, ki so bile morebiti pravilnejše v duhu našega jezika, pa je tako zahtevala slovnica, ki je hotela upoštevati vsa narečja. Danes ne pišemo zategadelj na primer več »odlašvacem, sovražnikam«, kakor je pisal Prešeren, če tudi govori tako večina Slovencev in sklanja tako večina Slovanov ter torej o pravilnosti take sklanjatve ne more biti dvoma.

Zaradi doslednega zanemarjanja in vničevanja našega jezika od vseh strani se je nekako udomačila pri skoraj vseh piscih, tudi dobrih, neka brezbriznost. Za njimi pa seveda v enaki in še večji brezbriznosti čeblja jata malih, ki skuša opravičevati svojo nevednost in nesposobnost z napakami dobrih, pa jih pri tem kakopa še stopnjuje.

Zaradi teh naših posebnih razmer bi moral biti vsak slovenski slovarnik in pravopisnik dvakrat previden. Če sprejme v slovar na primer prilastek »fovš«, ki se ni niti toliko zrasel z našim jezikom, da bi bil sklonljiv, ni prav nobenega razloga, da ne bi sprejel na primer tudi šimfanja ali celo lavfanja, ki nam ga je prinesla svetovna vojna. In

ogrožanje da je raba uzakonila po ruskem zgledu namesto slovenskega ogražanja? Dobro, ali neuki pismarji, ki pri nas bolj ko kje drugje dajejo »zakone« jezikovni »rabi«, so prav tako sprejeli »obstojeti«, ki je tudi ruska oblika. Pa jo vendar Pravopis zamerjuje in sicer po pravici. Pri vsem tem bi še prvič izrekli svoje mnenje, da ni toliko ruski zgled, kolikor nevednost povzročila rabo obeh teh neslovenskih oblik, drugič pa opozorili na posebnost, da Rus sicer res piše ogrožat'sja, ob stožat', da pa izgovarja nenaglašeni o v obeh primerih kot a. In tako imamo v obstojanju in ogrožanju dejansko dvojno potvorbo. Hočeš nočeš pa zavajajo take nedoslednosti mnogoterega praktičnega pisca v površnost, ki naj bi jo prav slovarji pomagali odpravljati.

Zaradi tega pa tudi odobrujemo sprejem starih ali manj znanih besed v Pravopis. Mar naj zamolčujemo take besede samo zato, ker jih ne poznajo naši pismouki, tisti namreč, ki se uče slovenščine in jo spoznavajo iz pomanjkljivih slovarjev in še bolj pomanjkljive časnikarščine? Ne, prav tu je naloga slovarjev in pravopisov, da opozarjajo nanje zmeraj in zmeraj znovega. Nič ne de, če so nekatere besede manj znane, nena- vadne, in če jih pisci ne uporabljajo. Ravno po slovarjih, zlasti po poglavitnem Pleteršnikovem, je pri nas že mnogo pozabljenih, »mrtvih« besed spet oživelo. Sicer pa kdor je zasledoval razvoj drugih jezikov, na primer nemškega ali ruskega, ta ve, da so danes pri njih besede vsakdanje, ki jih je pred leti poznal samo še kak purističen slovar. In koliko neznanih mrtvih besed je oživil na primer za Nemce Englov ponemčevalni slovar »Entwelschung«!

Če pri takem oživljanju navidezno mrtvih besed kdo skoči malo čez plot, nič ne de. Saj je prav pri nas bistvo tiskane dnevne besede, da je v dobru meri zajeta v slabem, tujem zelniku.

(Dalje prihodnjic)

sreča stare Poljske, odpade, enako odpade tudi »konfederacija«, to je različne zveze.

4. Eksekutiva je v rokah kralja in v državnem ministru, ki ga imenuje kralj in je odgovoren državnemu zboru. Kralj imenuje izpraznjena mesta in postane v vojni prvi vojskovodja.

5. Pravosodje je v rokah sodišče prve instance, rekurira se na tribunale.

6. Kraljeva čast je osebno delna, le rodbina se voli. Po smrti Stanislava Avgusta preide kraljeva čast na saksonsko hišo; ta je že prej vladala na Poljskem. Kraljeva oseba je sveta. Ker pa kralj ne more ničesar sam storiti, tudi narodu ni za nič odgovoren. Kralju pomaga poseben kraljevski svet.

7. Ministri so odgovorni s svojo osebo in imetkom; sodi jih sejm z navadno večino obeh izb. Če

zahtevata dve tretjini tajnih glasov obeh izb izmenjavo kakega ministra, mora kralj takoj imenovati drugega.

8. Svojo celoto in svobodo brani ves narod; vojska je le iz njega izvečena brambena moč in narod ji je dolžan plačo in spoštovanje, ker se posvečuje njegovi obrambi; vojska prisega zvestobo narodu in kralju in obrambo narodne ustave.

Že iz teh kratkih podatkov se vidi, da so ustanovitelji navdihovali francoski enciklopedisti in ideje Rousseaujeve. Po veri se govori v njej najprej o treh stanovih, potem šele o vladi, v kateri je izrečno poudarjeno, da izhaja iz naroda. Narod je svoj gospod, on si sam daje zakone in ima celo pravico nadzorovati vzgojo kraljevih otrok. (Čl. IX. in X.)

(Nadaljevanje prihodnjič)

Opazovalec

Enega dansko-norveškega jezika ni več

Splošno se je štelo doslej, da imajo Danci in Norvežani en jezik. V tujih jezikih niti ni bilo slovnice, razen za skupni dansko-norveški jezik. Vzrokov za to navidezno jezikovno enotnost je bilo več. Predvsem politična in kulturna odvisnost Norvegije od Danskega. Seveda pa tudi velika sorodnost obeh jezikov. Saj prehajajo ob jezikovnih mejah vsi trije skandinavski jeziki, torej ne samo danski in norveški, ampak tudi norveški in švedski drug v drugega v prehodnih narečjih.

Toda tudi ta na videz enotni knjižni jezik ni mogel uničiti norveške narodne zavesti. Ko je Norveška dokončno razdrila zvezo s Švedsi, se je začela bolj in bolj zavedati tudi svoje jezikovne samostojnosti. Nekaj časa so še gmeli razni »državotvorci« zoper ta jezikovni separatizem. Pa ni nič pomagalo: življenjski razvoj je šel svojo pot, tisti razvoj, ki išče kulture v razlikovanju in razvijanju osebnosti in posebnosti, a ne v topem izenačevanju in enakoličju, tej smrtni kliči za vsako višjo kulturo.

In tako je šel razvoj samostojnega norveškega jezika svojo naravno pot. Še za časa zveze s Švedsi, leta 1885., je bil norveški »deželni jezik« (landsmaal) priznan kot enakopraven danščini, od leta 1892. se je poučeval v ljudskih, od leta 1910. dalje tudi na višjih šolah.

Letošnjega julija pa je predložila norveška vlada državnemu zboru zakonski predlog, ki naj bi državni jezik dokončno norvegiziral. Seveda se že bije hud boj za in proti v javnosti, v časopisu, tudi med politiki. A seveda prav tako ni nobenega dvoma, da bo zakon sprejet.

Vseh Norvežanov je za dobra dva in pol milijona. Razume se ob sebi, kako sedaj razni enotniki in umsko okrepneli ljudje svare pred jezikovnim »separatizmom«, češ da se bo norveški narod z njim po nepotrebnem osamil in zgubil svoj pomen, ko pa je tako neznamenit in majhen. Sicer pa kaj bi naštevati razloge dansko-norveških »edinstvenikov«: v naših jugoslovenskih nacionalnih listih jih vsakdo dobi na pretek do pičice podobnih, pa seveda tudi takih še bolj neumnih.

Norvežani sami zaradi tega nimajo nobenih skrbi. Kajti oni vedo, da pojde zaradi tega njihova kultura bolj med ljudstvo, torej bolj v globino, kar je navezadnje zadnji pomen in namen vsake kulture. Vedo tudi, da ni zadnji vzor človeštva količina, ampak kakovost. A kakopak tudi vedo, da skupnost z Danci ne bi mogla dati količine, ker so Danci le malo večji narod — nekako za dobre tri in pol milijona jih je — da pa bi jim utegnili če že ne vzeti, pa vsaj oslabiti kakovost.

Vsak zaveden Slovenec naj bo naročnik „Slovenije“!

„Očistite jezik peg!“

Kadarkoli prebiram po ulicah razne javne napise, vselej se spomnim pokojnega Vdoviča, ki je tako vztrajno klical: »Očistite jezik peg!« Klical je zaman, kakor to lahko opazujemo ob vsakem koraku kjerkoli. Poglejmo na primer napise na večini brivskih delavnic. Tu stoji: Trajno kodranje. Lepo bi pogledala dama, ki bi zjutraj sedla, mojster pa bi zvečer še ne bil gotov. Trajno kodranje je spačen prevod po nemškem »Dauerwellen«, kar pomeni trajne kodre, ne pa trajno kodranje. Pravilno bi bilo: Delamo trajne kodre — trajni kodri — kodranje z vodo, na paro, električno kodranje itd. — Često se vidi tudi napis: Izdelovanje tega in tega domačega izdelka. Izdelki so že izdelani in jih ni treba šele izdelovati. — Pogosti so tudi drugi napačni napisi, kakor: taške, kolinjska voda, abonenti itd., dasi imamo za vse

te spakedranke lepe slovenske izraze: torbice, kolonjska voda, naročniki itd. S tem sem navedel le majhen drobec spakedrank, ki ne kazijo samo jezika, ampak so tudi smiselno napačne. V Zagrebu so že pred leti začeli s čiščenjem jezika na javnih napisih s pomočjo občine — mar bi pri nas ne bilo kaj takega mogoče? K.

Atentat na slovenščino

Tako smemo imenovati slovenski prevod Esadbejeve knjige o zadnjem ruskem carju (Nikolaj II. Sijaj in padec zadnjega carja. Maribor 1936. Prevedel Pavel Pirin. Založba Piramida. Natisnila »Mariborska tiskarna«. — 328 strani.)

S tem prevodom je g. P. P. ubogo slovenščino grdo posilil. Del odgovornosti moramo napriiti založbi, ki piramidalne slovenščine niti opazila ni; korektor navedene tiskarne pa je menda kar obupal, ko je moral brati to eksotično slovenščino.

Dvakrat je prevedel g. P. nemški gefürchtet z deležnikom ban: »bani mužik« (str. 211.) = »der gefürchtete Muschik« in »banega krojilca usode« (92) = »den gefürchteten...« Mužik, ki se ga plemiči boje, vendar ni ban, kakor uspeh, ki se ga veselimo, ni veseljen! Od glagolov kričim, kažem, plešem, raztresem je napravil P. deležnike kričoč (214, 18), kazoč (252, 183, 31), plesoč (180), raztresen (75); še hujše je »češčeče« vdano postavo = ehfruchtvoll (112) od častim. »Oploteno dvorišče« (310) za »umzäunter Hof« naj bo = ograjeno dv.: »opolnomočen« (324) je jugoslovenski posnetek nemškega bevollmächtigt (sl. pooblaščen)! Ker je P. z jugozahoda Slovenije, imenuje princezo Alikso na strani 57. vnukinjo kraljice Viktorije, na naslednji strani pa nečakinjo iste kraljice (laščina ima za oba pojma isto besedo: nipotina). Nemški stundenlang in drei Tage lang prevaja P. »ure dolgo« (230) in »tri dni dolgo« (323). Namesto določne oblike piše pri pridevniki nedoločno: ta samotni stari (31), ta skrivnostni obraz (94), ta idealni oči (28) itd. Roko neke ranjenke imenuje »ranjenčino roko« (260), kar je sh. Začuda (26) ni niti sl. niti sh. (sl.: čudno, sh.: začudo!) Glagolnik odpretje (34) je barbarski, tako tudi: vlak se je odpeljal (314), bolezen se je povečala (236), k vladanju obsojen (88), peza (88) (it. peso = teža, brema!), telesna večjost (247) (isti P. bi pisal tudi boljost, lepšost, širšost) i. dr. — Uspéskij sobór (cerkev Marij. vnebovzetja) je P. popačil v »Uspenskega katedralo« (13), misleč, da je U. kak priimek! »V Aničkovi palači« (24) je nemogoče, ker je bil lastnik Aničkov. Nemško je: ležem k počitku (80) (sl. počivati, spat), čakati na carja (16), tožila je čez sinaho (93), izgledal je kakor opomin (215) itd. Kdo pa še piše preč (61, 226), sinaha (93, 85), palčica (15), nam. proč, snaha, paličica? P. rabi dovršne glagole namesto nedovršnih in neprehodne nam. prehodnih, medtem ko se je oznanil razglas (24), da bi mogla diktatura zatemneti blesk (187). J. Koštiál.

Dvojna morala nacionalizma

Nemška država je povabila 5000 nemških šolskih otrok iz severne Češke, da pridejo v Nemčijo in si tam »odpomorejo«. Precej prijemljivo je to vabilo: nemška nacionalna propaganda.

Češko-slovaška republika seveda nima ne želje ne volje, da bi dala priložnost za odtujevanje lastnih državljanov. Zato je ta pohod v velikem prepovedala.

A v nemških listih se je čez noč naredilo silno ogorčenje. Češkoslovaška vlada da ne privošči nemškim otrokom niti, da bi si odpočili. In tako naprej.

Kar pa štejejo Nemci za dolžnost Češke, da namreč mora dovoljevati take izlete svojih mladih državljanov, tega ne dovoljujejo Nemci svoji mladini. Prav te dni priobčujejo nemški listi službeno povelje vodstva Hitlerjeve mladine. To povelje prepoveduje izrecno vsako potovanje nemške mladine v zamejstvo brez dovoljenja vodstva Hitlerjeve mladine, pa če ti pripadajo tej mladini ali ne.

Kajti ta mladina bi utegnila zunaj kaj videti

in primerjati. To bi pa morebiti ne bilo dobro — za nacionalizem.

Zato pa je prav, če Nemčija prepoveduje izlete mladine v tujino. In po tej čudni nacionalni logiki seveda ni prav, če hočejo Čehi imeti isto pravico.

„Potvrda o boravku“

Znano je, da imajo obiskovalci tuzemeljskih letovišč in zdravilišč, če se mude v letovišču ali zdravilišču vsaj sedem dni, pravico do brezplačne vožnje po železnici nazaj v svoje bivališče. Da je letoviščar ali obiskovalec letovišča v resnici prebil omenjeni čas v letovišču oziroma v zdravilišču, pa dokaže s pismenim potrdilom, ki ga mora potrditi železniška postaja, s katere se odpelje, zdraviliško ali pa letoviško vodstvo in pa železniška postaja, s katere se odpelje domov. Seveda so pa uradni obrazci za ta potrdila, ki jih je izdalo železniško ministrstvo in so bili tiskani v tiskarni državnih železnic v Subotici, v Sloveniji samo srbskohrvaški. Naslov imajo »Potvrda o boravku« ter je najprej tiskano besedilo v cirilici, nato pa še v latinici. Take »Potvrde« morajo tudi Slovenci sprejemati in se jih posluževati, ker slovenskih potrdil sploh ni.

Zdi se nam, da je precejšnji del obiskovalcev letovišč in zdravilišč Slovencev, vsaj v Sloveniji in v Dalmaciji

Od priznanja k dejanju

Vedno več jih je, ki izražajo zadovoljstvo nad našim listom. Oglašajo se tudi novi naročniki — dokaz, da si misel, ki jo zastopa list, vedno bolj utira pot. S tem so svoje soglašanje praktično potrdili. — Obračamo se še do tistih, ki odlašajo, da storé enako. Simpatije so sicer nekaj lepega, ali samo od njih ne živi nobeno gibanje. Treba je tudi žrtev. Stare naročnike in prijatelje prosimo, naj nam pošljejo naslove oseb, o katerih mislijo, da ga bodo naročile, ako ga jim pošljemo na ogled. Kdor se ne misli naročiti, naj list vrne z opazko: Ne sprejemem. Najlepša hvala vsem, ki se bodo odzvali. Uprava in uredništvo.

O emigraciji

Angleški obzornik za zunanjo politiko »Foreign Affairs« piše:

»Od konca svetovne vojne je pobegnilo iz sovjetske Rusije 1.500.000 Rusov, iz Turčije 1.500.000 Grkov, iz Male Azije 350.000 Armencev, iz Grške 120.000 Bolgarov, iz Iraka 25.000 Asircev, iz Nemčije 115.000 in iz Posaarja 8000 Nemcev. Skupaj okoli 4.000.000 emigrantov. Ta številka je gotovo zelo nizka, ker so nekatere skupine beguncev sploh izpuščene: na primer Madžari, ki so pobegnili pred rdečim, in Madžari, ki so pobegnili pred belim terorjem, Italijani, ki so pobegnili pred fašizmom, in Španci, ki so pobegnili še pod Primom de Rivero. Razen tega je ta statistika nepopolna glede novih emigrantov. Vsaka prizadeta država izkazuje manjše število emigrantov, kakor jih je v resnici, da ne bi prišla v slabo luč pred ostalim svetom, a dežele, ki jih sprejemajo, se ne brigajo natančno za njihovo število.

Značilno je pri tem samo to, da nima niti ena demokratska in parlamentarna država političnih emigrantov. Pred vojno jih je imela samo carska Rusija.

K tem zadnjim besedam bi pristavili mi:

Značilno je res, a prav tako ob sebi razumljivo. Čemu bi bežali ljudje iz držav, kjer jim nihče ne krati svobodne besede, kjer jih zaradi prepričanja ne vlačijo po ječah, zaporih in koncentracijskih taboriščih, kjer jih zaradi opozicionalnih nazorov ne konfinirajo, kjer smejo vsak čas povedati svoje svobodno mnenje o vsaki stvari javno in odkrito — skratka iz držav, ki so tudi v državljanskem in npravstvenem pogledu svobodne. Čemu bi bežali, ko pa morejo računati na to, da bodo svoje nazore o političnem in socialnem življenju najbrž uveljavili, če ostanejo doma, še več, če se zavedajo, da bi jih v tujini sploh uveljaviti ne mogli, ker bi njihove neosnovane emigracije nihče ne mogel razumeti.

A prav zato je popolnoma naravno, da beže neodvisni, svobodni duhovi iz nedemokratskih držav. Kajti doma jim ni dano, da bi svoje mnenje samo povedali, kaj šele mogli uveljaviti. Še več, prav zaradi svoje duhovne neodvisnosti, značajnosti in nepodkupljivosti so stalno ogražani v svoji osebni svobodi, v svoji tvorni biti, če ne celo na zdravju in življenju. Če hočejo torej sploh delati za svoj narod po svojem prepričanju, jim ne kaže drugega, ko da gredo v zamejstvo in tam delajo zoper vso tisto nizkotnost, ki se zbira okoli samosilstva.

Zato pa pomeni emigracija zgubo razumsko in npravstveno visoko stoječih ljudi, v bistvu torej najboljših državljanov. In zato je tudi vsaka protidemokratska vladavina nesreča za narod, ki se mu je obesila na vrat.

Širite naš list „Slovenijo“!

Mali zapiski

Prepovedani časopisi

Državno pravdnništvo v Zagrebu je prepovedalo prodajati in širiti tele časopise:

1. št. 3 mesečnika »Kultura«,
2. št. 2 mesečnika »Putokaz«,
3. št. 1 lista »Naš Vjesnik«.

Jugoslovanska cerkev

Dunajski ilustrirani tednik »Wiener Bilder« je priobčil ob smrti srbskega patriarha Varnava njegovo sliko. V besedilu pod njo pa piše, da je umrl poglavar jugoslovanske cerkve (der jugoslawischen Kirche). To besedilo spričuje samo, koliko zmešnjave so naredili jugoslovenci s svojim edinstvenim naukom. Kajti Jugoslovani so vendar tudi Slovenci in Hrvati. Tem pa ni znana nobena jugoslovanska cerkev, kakor tudi sicer ne večini jugoslovanskih državljanov. Varnava je bil pač samo patriarh srbske cerkve. Lahko bi se še tudi in pravilno reklo, da je bil poglavar jugoslovanske cerkve, kar je v bistvu isto.

Dobro nam gre Slovincem

Pod nacionalnim unitarizmom gre Slovincem najslabše v vsej državi. In še zmeraj na slabše gre. Lanskega junija na primer še nismo imeli nobenega konkurza. Letos jih imamo že kar pet. V vseh ostalih pokrajinah jih je bilo pa v tem mesecu samo devet. V enakem razmerju bi jih moralo biti v vsej državi sedemdeset. Ali če stvar zaobrnelo, bi v Sloveniji ne smelo biti niti enega,

Janez Kocmur:

K Tumovim spominom

(Nadaljevanje)

So trenutki v življenju, ko nas zapusti sleherni čut za časovno in prostorno razsežnost, ko planejo pred nas v drobco sekunde cela razdobja z vso svojo vsebino. Tedaj šine mimo nas ko blisk iz temine vsa naša preteklost tako živo, kakor da jo vnovič doživljamo. To ni misel, ki je odvisna od naše volje, to je kakor resnica sama, ki je nekoč bila in se nam je vtisnila v spomin. Naj bo to vest ali karkoli, njen pojav je vedno tako nenaden in silen, da obstane pred njo sama misel kot strmeč gledalec.

Nekaj podobnega se mi je zgodilo, ko smo se znašli pred mrko palačo s Črnim kabinetom. Skozi misel mi je šinilo v trenutku vse, kar sem bil nekoč slišal o teh skovirskih gnezidih. Prevezela me je tesnoba, ko da stojim pred smrtno celico, ki bo zdaj zdaj iz nje stopil jetnik v mrtvaški srajci. Temna sivina zidov se je skrivnostno spajala z nočnim mrakom v nedoločno pošastne obrise. Visoka okna so trudno medlela nalik prežečim očem gladne zveri, ki duha bližino gorke krvi. Bilo mi je, ko da strmim v drob groba, ki v njem vrta in gloda masten črves po ostankih ugaslega življenja.

Tu notri se torej bije druga bitka, neslišna našim ušesom in nevidna našim očem; bitka, ki se o njej ne izdajajo nobena uradna poročila. Tu se stekajo neštete niti, sem se izliva mreža kanalov iz vseh delov sveta. Za tem zidovjem se sklana množica glav, napenja stotine možgan, bliska gozd kruguljskih oči na sleherno črko, črvi glodajo in rijejo po pismih in ovitkih, knjigah in časopisih. Mnogi košček papirja ima tu vrednost, ki je ne odtehta nobeno zlato.

Retorte in kemični hlapovi, drobnogledi in žarki, tehnika z vsemi svojimi odvejkami, matematika, znanje jezikov, vse je tu v službi vojne, ki naj prepereči razpad tisočletne monarhije dvoglavega orla. Mnoge skrivnosti prihajajo od tu razodete na mizo stožera, mnoge končajo na vislicah, druge na bojnih poljanah. Najmanjše razodetje lahko razgiblje cele armade, reši deset in sto tisoč življenj, lahko jih pa tudi požene v gotovo smrt. Kdo ve, koliko in kakšnih usod se je že tu odločilo in koliko se jih še bo! In koliko jih še trepeče na tenki nitki golega naključja! Še lahko spremeni zgodovina svoj tek, zadnji hip, tik pred vnanjstvom, ki že udarja. Vsaj tako se zdi; saj varnostni aparat dela s polno paro, kakor da je šele začel.

Cenzurni urad v Feldkirchu je štel kakih tri sto oseb. Dunajski osrednji jih je imel bržčas več. Prvem je načeloval stožerni stotnik Hennig. Mnoge stvari so šle v Feldkirchu samo skozi prvi pregled. Pregledalo in preiskalo se je vse, prizanašalo se ni niti diplomatski pošti nevtralnih in celo zavezniških držav. Uradna pošta turškemu veleposlaništvu na Dunaju in pošiljke tega svoji vladi so bile pregledane in preiskane kakor vsa druga pošta. Posebni strokovnjaki so v tajnem oddelku pečate previdno dvignili, ovoj odlepili, po opravljenem poslu ga pa spet zaprli tako, da je pošiljka bila videti kot popolnoma nedotaknjena.

Najbolj razvito vohunstvo je imela Nemčija, ki še danes prvači v vseh strokah na tem področju po vsem svetu. Mnoge njenih zmag ne gredo toliko na račun sposobnosti vodstva njenih armad, kakor na račun vohunstev in izdajstev. Av-

k večjemu bi se eden smel pripravljati za naslednji mesec.

O, da dobro nam gre. In še imamo ljudi, ki bi hoteli obdržati unitarizem nad nami.

Dober izgovor.

»Slovenec« od minulega torika je priobčil pismo, ki ga je bil pisal pred volitvami leta 1935. kandidat Milan Mrovlje višnjegorskemu županu. V njem zatrjuje Mrovlje svoje pozitivno krščanstvo, da je za dobre odnose z Vatikanom in da se bo zavzel za konkordat. V nasprotju s to svojo obljubo pa je sedaj glasoval zoper konkordat. Kako bo svoje ravnanje opravičil, če ga sploh bo opravičil, je njegova stvar. Iz zadrege mu lahko pomaga izgovor, kakršnega se je bil poslužil gospod Auer, njegov tovariš iz Siska, češ da mu vsebina konkordata, ko ga je nesel podpisati v Rim kot pravosodni minister, ni bila znana. Če je že zagovor malo čuden, bo pa vsaj pristno jugoslovanski.

Star domislek.

Ko je Jakob Alešovec izdajal »Brenclja«, je nekoč oddal v tiskarni premalo gradiva zanj, da ga je primanjkovalo prav za eno stran. Prišedšega po korekturo ga vodja Blasnikov tiskarne Pucihar nahruli, ker bi bil moral list že v tisk. Tedaj veli Alešovec: »Prinesite največji O, ki ga imate za lepake.« Pucihar ga začuden pogleda, vendar mu ustreže. Alešovec vzame veliko leseno črko, jo pomeri in reče: »Na prazno stran dajte to črko — predstavlja najpiruh in ničlo obenem.« Pod »piruh« je napisal: »Velikonočno darilo slovenskih poslancev svojim volilcem...« Bil je prav veliki teden. Star domislek, ki je pa še vedno aktualen.

stiro-ogrsko poizvedovalna služba se še primerjati ni dala z nemško, ki je imela celo v vseh zavezniških armadah svoje zaupnike. Nemški zaupniki v zamejstvu so poznali skoro vse pomembnejše avstro-ogrsko vohune in sle v zamejstvu ter jih stalno nadzorovali, posebno če niso bili nemške narodnosti. Primerilo se je ne enkrat, da je nemško armadno vodstvo zahtevalo preiskanje zaupnikov, preden so ali so že prekorčili mejo. Vsa avstro-ogrsko poizvedovalna in varnostna služba se je vršila v glavnem po navodilih nemškega vrhovnega stožera.

Najsi je bila uradna poizvedovalna služba še tako budna in pretkana, zarotniški vendarle ni bila kos. Brez števila je načinov, kako so delali zarotniki. Pri sporazumu s pošiljalcem prejemniku ni ušlo, da je njegova pošiljka bila odprta, pa naj so ravnali z njo še tako previdno. Prenašanje poročil v kovčegih z dvojnimi dnom, vsita v obleki ali čevljih je tedaj že spadalo v staro šaro. Tudi prenašanje mikroskopično majhnih fotografij posnetkov v žepni uri, medaljonu, prstanu, očesnih in zobnih protezah je nemška poizvedovalna služba hitro odkrila, že zato, ker se je sama posluževala tega načina.

Položaj zarotnikov je bil vse prej kakor zavidljiv. Živeti so morali dvojno življenje: na zunanaj črno-rumeno, na znotraj resnično. Tako življenje nima nič skupnega s tistim, ki ga poznamo pod imenom dvoživkarstva. Kadar človek tvega vse za svoje prepričanje in za dobro drugih, ne more biti govora o hinavščini in neznačajnosti. Saj je celo mnogo poklicev, ki je njih bistvo dvojno življenje, pa vendar veljajo za ugledne, čeprav pri njih o kaki plemenitosti še govora biti ne more.

Medtem ko se je poizvedovalna služba izpopolnjevala do zadnjega, je postala stražna v zaledju v petem letu vojne že skoro operetna. Naveličani črnovojnik, gizdavi protežiranci in blede mladiči, ki so se čudovito hitro znašli v navadah starejših tovarišev. Govorili so in se obnašali kot izkušeni lahkoživeci, svobodni v gibanju, neizbirčni v besedah. Vajeno oko je lahko brez težave ocenilo vrednost take straže. Najbolj previden je bilo treba biti pred protežiranci, ki jih je kdorkoli držal v zaledju. Ti so delali po reku, da roka roko umije.

Spoznati jih je bilo po solidni rejenosti, gladkem obrazu in deviški uniformi. Čepice potaknjene s trofejami, od črno-rumenega znaka, podobnega mogočnemu ženskem gumbu, do pločevinaste glave kakega slavnega vojskovodje, ki je navadno že užival pokoj, ko je prišla plaketa iz kovnice. Obračali so se važno in samozavestno, poznali so vojni zemljepis do zadnjega brzobjavnega droga, vedeli za vse naredbe s številkami in datumi vred. Bili so to ordonanci in pisarji, bolničarji in tajni policisti, nakupovalci kislega zelja in slabega vina za fronto, prekupčevalci, navijalci cen in verižniki. Ob prevratu so ti najbolj visoko dvigali bandero svobode, križali bridke sablje, krvavo preizkušene v nočnih pretepih, se drli nad vse druge in bili tako rekoč uradni predstavniki revolucionarne vojske.

Njim enaki so bili vojaški šoferji v svojih usnjatih jopičih. Le da so ti bili manj uglajeni, zato pa bolj petični in glasni. Po nočnih lokalih so eni ko drugi zavzemali prva mesta, praznili buteljke, srebali cesarski čaj in metalci srebrnike za tango. V družbi hripavih žensk so slavili naške zmage, da je zmanjkalo salvarzana. Raz-

Ali ste poravnali naročnino?

Nič novega!

Društvo jugoslovanskih akademikov v Mariboru je izdalo h koncu letošnjega šolskega leta nekakšno spomenico o svojem delu in namenu v obliki časnika pod naslovom »Novim tovarišem«. Iz nje ponatiskujemo odstavek, ki kaže bornost našega vseučilišča sploh in njegove tehnične fakultete še prav posebej:

Ni novo, a je zanimivo, da se ljubljanska rudarska visoka šola — edina v vsej jugovzhodni Evropi — »špori« v paviljonu, ki neverjetno sliči hišici upokojenega državnega uradnika, da še tam ne domuje, temveč gostuje s svojim številnim rojem;

da vlažne kleti ni mogoče uporabljati v poljsko-gospodarske namene, pač pa se da v njej namestiti — kemični institut Aleksandrove univerze v Ljubljani;

da nam poplave vsako leto prizadevajo milijonske škode, a da naletiš v ljubljanski okolici na šupo, kjer ti povedo, da je to po vestnih prizadevanjih in s privatnim denarjem postavljeni — hidrotehnični laboratorij;

da je največja ovira za izpopolnitev medicinske fakultete glavna bolnica v Sloveniji v sedanjem nezdržnem stanju.

Res, nič novega ni to, staro je marveč in sicer skoraj natančno toliko staro, kolikor je staro jugoslovenstvo med nami. In samo z njim more in bo tudi zginilo.

capancev s fronte, umazanih in krvavih, niso puščali med se. Etapne svinje, kakor so frontni vojaki imenovali te ujede, so tudi še po prevratu obdržale svoje položaje.

Čeprav nisem imel nič takega nad seboj, sem vendar moral biti previden. Od septembra 1914 mi je bilo še v dobrem spominu, kakšne posledice ima lahko preziranje uniforme. Tedaj je absolvirani pravnik J. S. skoro postal žrtev omalovaževanja cesarske suknje. Tudi mene je obesilo za nekaj časa na nitko negotovosti. Preiskovalni zapor, pa najsi še tako kratek, bi ne bil prijeten, že zaradi družine, ki bi prišla v nepotreben strah.

Ob taki priliki je izkopala oblast iz prahu vse že davno pozabljene in spokorjene grehe; že plesnivim in obledelim je znala dati barvo, svežo in živo, kakor bi je ne mogel dati noben barvar na svetu. Možje kakor Mihael Skubl, namestnik policijskega ravnatelja v Ljubljani, Slovence po rodu, je bil v brskanju po preteklosti neprekosljiv mojster. Slovenci imamo na vseh področjih strokovnjake. Znan je njegov izrek, da bi na Slovenskem izhajala samo »Laibacher Zeitung«, če bi bil on gospodar.

Kadar zloba ni mogla utešiti svoje maščevalnosti drugače, je povzročila vsaj preiskovalni zapor. Preiskovalni zapor je negotovost, ki je hujska od gotovosti. To so neki ljudje dobro vedeli, pa so zavlačevali preiskave do neskončnosti. Naslajali so se ob trpljenju svojih žrtev. Na prsa pa so padala odlikovanja. Zdi se mi, da mora biti že senca takih beštij strupena. Uvedle so nov način pravosodja, ki je bilo še starim barbarom tuje.

Starih »grehov« sem imel več. Med njimi dva primera upornosti in aktivni vojaški službi, ko se nisem dal zasramovati kot Slovenec; enega pri sodišču zaradi cesarske pesmi, ki se je končal ugodno, in enega pri policiji. Zadnji bi bil najbolj kočljiv. Za balkanske vojne sem bil namreč ovađen zaradi klicev, prijaznih Srbiji. K sreči je bila tedaj ljubljanska policija še mestna. Da se je postopek zavlekel samo za nekaj dni, ko je policija bila podržavljena, bi bilo po meni. Magistratni ravnatelj Franc Jančigaj, tedaj policijski komisar, je bil z menoj zelo uraden. Dal mi je ukor. Odpravil pa me je kar neuradno: »Čestitam vam, da ste tako dobro opravili... Prihodnjič bodite bolj previdni...« Prej je še dostavil, da govori sedaj — »privatno«.

Ti in drugi podobni primeri so mi medleli pred očmi, ko sem navidezno brezbrizno stopal mimo vhoda v črni kabinet. Podčastnik v veži od sile važen; manjkalo mu je še žezlo, znak dostojanstva vratarja take hiše. Držati bi ga moral v levici, da bi bila desna prosta za ponižne pozdrave in vzvišene odgovore, pa za — bakšiš. Čepica kaketna, bluzna kakor vlita, jermen samo čisto zrcalo, hlače ko da so pravkar prišle iz modne trgovine. S takim je treba govoriti drugače ko s kakim hribovcem iz Tirol ali Tatre. Pri takih so v najvišji ceni spoštljiva beseda in — cigarete. — Vstopim.

Foteza nisem našel; zato sem pa postal za skušnjo bogatejši. Pripetljaj tu se harmonično sklada z dogodkom četrte ure prej na konferenci. Zato se mi ne da molče mimo njega. Služil bo pozneje tudi za dokaz, da Tuma leto prej ni mogel neopazen na Dunaj.

(Nadaljevanje prihodnjic)

Urednik in izdajatelj: Tone Fajfar v Ljubljani.